

Διαδικτυακό επιμορφωτικό σεμινάριο: **Σχεδιάζοντας το Πράσινο Μονοπάτι 2 στην πόλη μου – Κεραμεικός**
Δραστηριότητες και εκπαιδευτικά εργαλεία

Τετάρτη 1 Δεκεμβρίου 2021 18:00-20:00

Διοργάνωση: Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης και 2^ο ΠΕΚΕΣ Αττικής

*Οι Πράσινες Γωνιές
της Γειτονιάς μου*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Οδός των Τάφων

Κεραμεικός. Σταθμός 2

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ. +3210 3224944, +3210 3314563
Fax. 210 3225285
e-mail: education@eepf.gr

«Οδός των Τάφων»

Η «Οδός των Τάφων» ονομάζεται έτσι επειδή στα κράσπεδά της αποκαλύφθηκαν οικογενειακοί ταφικοί περίβολοι των ώριμων και ύστερων κλασικών χρόνων με τα καλύτερα διατηρημένα και πολυτελέστερα ταφικά μνημεία στο σύνολο του αρχαιολογικού χώρου.

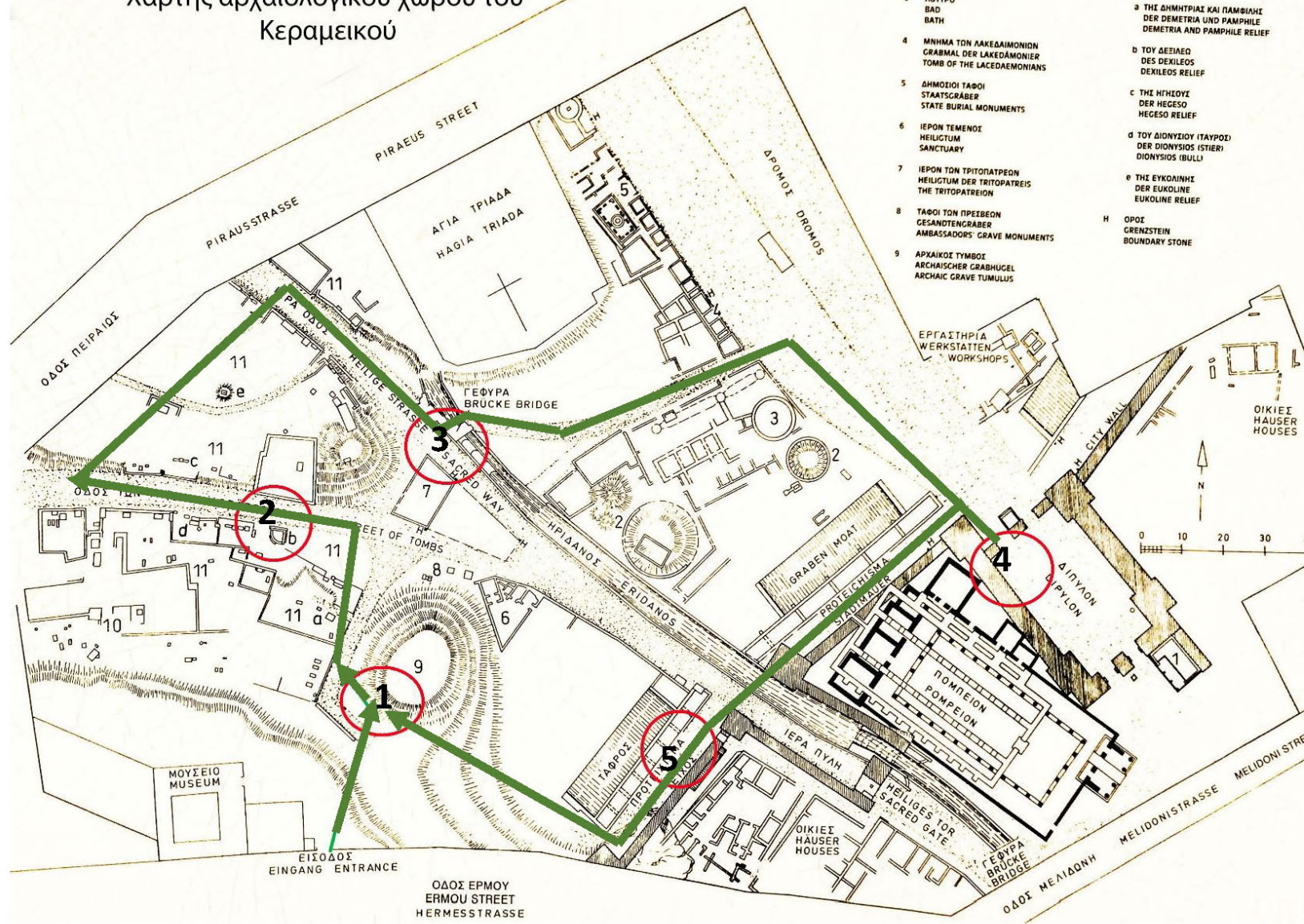
Επειδή κόστιζε πολύ η συνήθεια της κατασκευής ακριβών ταφικών μνημείων και μάλιστα έξω από την είσοδο της πόλης της Αθήνας, με τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη (το 507 π.Χ.) απαγορεύτηκε με νόμο η πολυτέλεια των μνημείων στον Κεραμεικό και στα άλλα νεκροταφεία έξω από τις άλλες εισόδους της αρχαίας Αθήνας, και τη θέση τους πήραν λιτές επιτύμβιες στήλες. Η συνήθεια όμως ξαναγύρισε κατά τον πελοποννησιακό πόλεμο και μετά. Απαγορεύτηκε εντελώς το 317 π.Χ. από τον Δημήτριο τον Φαληρέα.

Ιδιαίτερα εντυπωσιακά είναι τα ταφικά μνημεία: «**Δεξίλεως**», «**Δημήτρια και Παμφίλη**», «**Ταύρος**», «**Στήλη της Ευκολίνης**», «**Ηγησώς**».

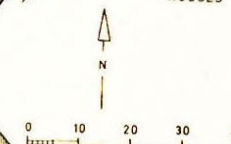
Πρόκειται για αντίγραφα.

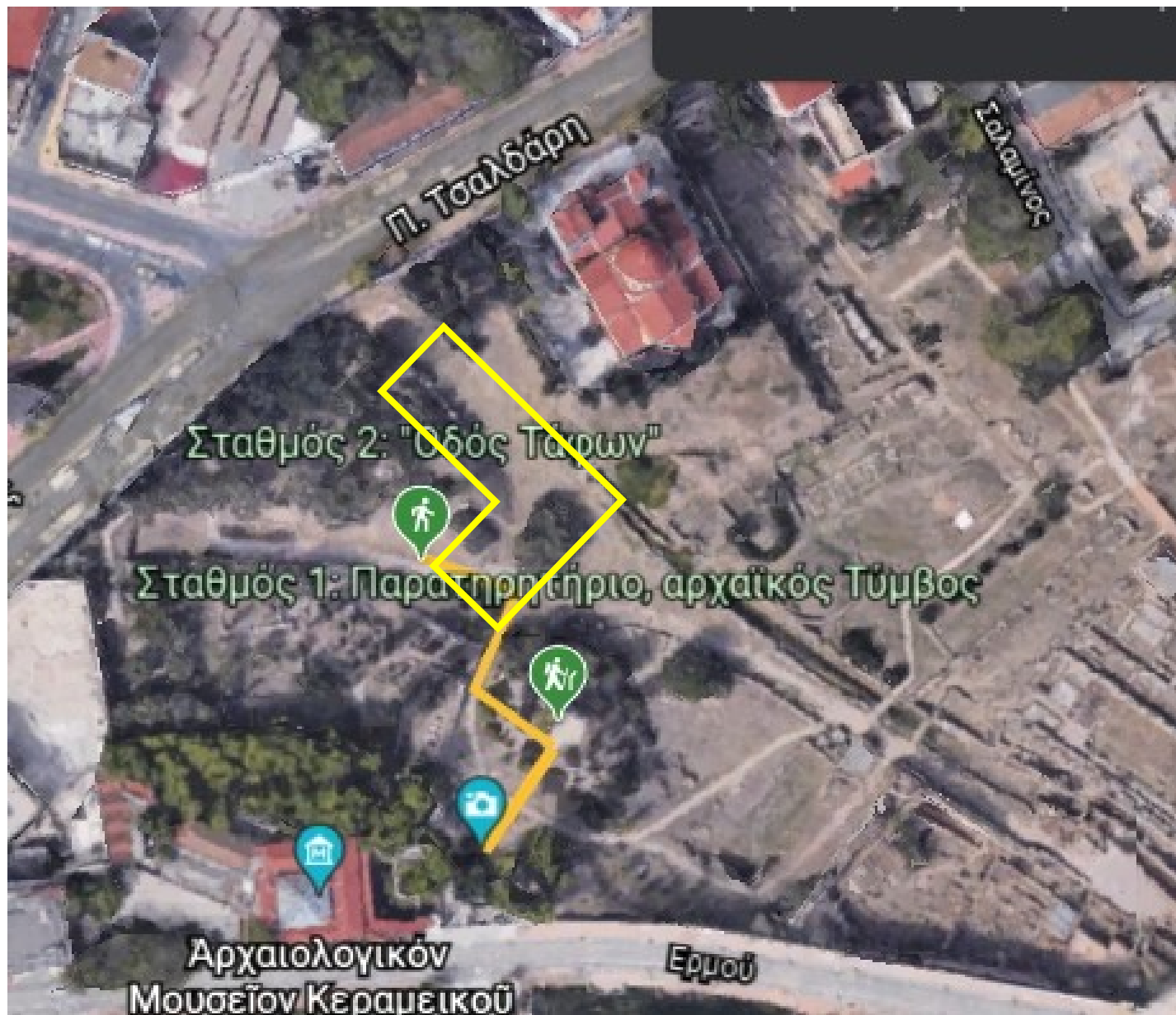
Τα πρωτότυπα φυλάσσονται και εκτίθενται στο Μουσείο.

Χάρτης αρχαιολογικού χώρου του Κεραμεικού

- 1 ΚΡΗΝΗ
BRUNNENHAUS
FOUNTAIN HOUSE
  - 2 ΤΥΜΒΟΙ ΚΑΙ ΤΑΦΙΚΑ ΕΥΚΡΟΤΗΜΑΤΑ
GRABHÜGEL UND GRABBEZIRKE
GRAVE TUMULI AND GRAVE PLOTS
  - 3 ΛΟΥΤΡΟ
BAD
BATH
  - 4 ΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΛΑΚΕΔΑΜΟΝΙΩΝ
GRABMAL DER LAKEDAEMONIEN
TOMB OF THE LAKEDAEMONIANS
  - 5 ΔΗΜΟΙΟΙ ΤΑΦΟΙ
STAATSGRÄBER
STATE BURIAL MONUMENTS
  - 6 ΙΕΡΟΝ ΤΕΜΕΝΟΣ
HEILIGTUM
SANCTUARY
  - 7 ΙΕΡΟΝ ΤΩΝ ΤΡΙΤΟΠΑΤΡΕΩΝ
HEILIGTUM DER TRITOPATREIS
THE TRITOPATREION
  - 8 ΤΑΦΟΙ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΩΝ
GESANDTENGGRÄBER
AMBASSADORS' GRAVE MONUMENTS
  - 9 ΑΡΧΑΙΟΣ ΤΥΜΒΟΣ
ARCHAISCHER GRABHÜGEL
ARCHAIC GRAVE TUMULUS
  - 10 ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ
HELLENISTISCHE UND RÖMISCHE GRÄBER
HELLENISTIC AND ROMAN GRAVES
  - 11 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΙ ΤΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΑΦΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ
FAMILIENGGRÄBER UND GRABMONUMENTE
FAMILY TOMBS AND GRAVE MONUMENTS
- 3 ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΜΦΙΛΗΣ
DER DEMETRIA UND PAMPHILE
DEMETRIA AND PAMPHILE RELIEF
- δ ΤΟΥ ΔΕΞΙΛΕΩ
DES DEXILEOS
DEXILEOS RELIEF
- ε ΤΗΣ ΗΓΗΣΟΥ
DER HEGESO
HEGESO RELIEF
- δ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (ΙΤΑΥΡΟΣ)
DER DIONYSIOS (ISTIER)
DIONYSIOS (IBULL)
- ε ΤΗΣ ΕΥΚΟΛΙΝΗΣ
DER EUKOLINE
EUKOLINE RELIEF
- Η ΟΠΟΣ
GRENZSTEIN
BOUNDARY STONE

στο Google earth

Γενική άποψη της Οδού των Τάφων. Στη γωνία εμπρός ο **Δεξίλεως**
Φωτο Μ. Ρουσομουστακάκη

Γενική άποψη της Οδού των Τάφων. Στη γωνία εμπρός **ο Δεξιλέως**
Φωτο Μ. Ρουσομουστακάκη

Φωτο Μ. Ρουσσουμουστακάκη

Ο **Δεξίλεως** ήταν ευγενής Αθηναίος, γιος του Λυσανίου. Είχε γεννηθεί στην Αθήνα και ανήκε στη τάξη των ιππέων. Σε ηλικία μόλις 20 ετών, το 394 π.Χ. στην Κόρινθο, έπεσε στη μάχη εκείνη που είχαν ηττηθεί οι Αθηναίοι από τους Σπαρτιάτες.

Η τέφρα του Δεξίλεω μεταφέρθηκε στην Αθήνα. Το ανάγλυφο που αποκαλύφθηκε στον Κεραμεικό κατασκευάστηκε αργότερα από τους συγγενείς του Δεξίλεω (ανάγεται στο 390 π.Χ.), όταν κατασκευάστηκε ο οικογενειακός τους περίβολος, όπου και ευρέθη το ανάγλυφο

Φωτο Μ. Ρουσσομουστακάκη

Φωτο Διαδίκτυο

; Ο νεαρός έφιππος Δεξίλεως θυμίζει τον Άη Γιώργη της χριστιανικής παράδοσης;

Στο ομώνυμο ποίημα **«Δεξίλεως»** που έγραψε ο **Κωστής Παλαμάς** (βλ. ποιητική συλλογή «Τα μάτια της ψυχής μου»), ξεχωρίζουμε φράσεις και λέξεις που ταιριάζουν στο μνημείο και στον χώρο, όπως για παράδειγμα:

***Δε μ' έρριξε στα Τάρταρα, δε μ' άφησε στον Άδη,
μακαρισμένο, αθάνατο, μ' ανάστησε για πάντα στα
μαρμαρένια Ηλύσια, στα Ηλύσια της Τέχνης.***

Φωτο Μ. Ρουσομουστακάκη

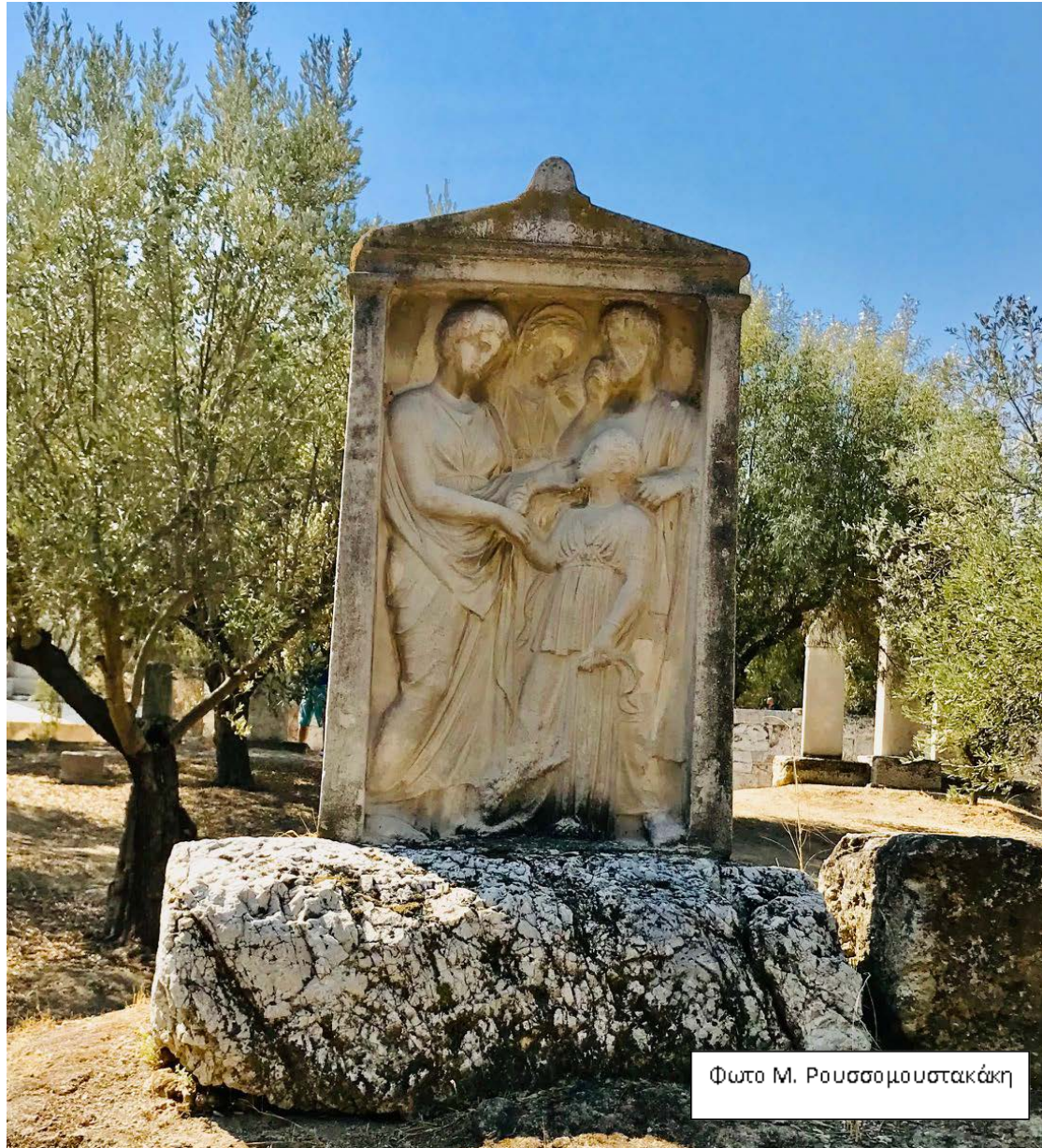
Το Ταφικό μνημείο των αδελφών
«**Δημήτρια και Παμφίλη**».

Νεκρή η Δημήτρια (καθιστή),
την αποχαιρετά η Παμφίλη.

Φανερή η θλίψη τους καθώς
κοιτάζουν προς τον Ηριδανό και
την αρχαία πόλη.

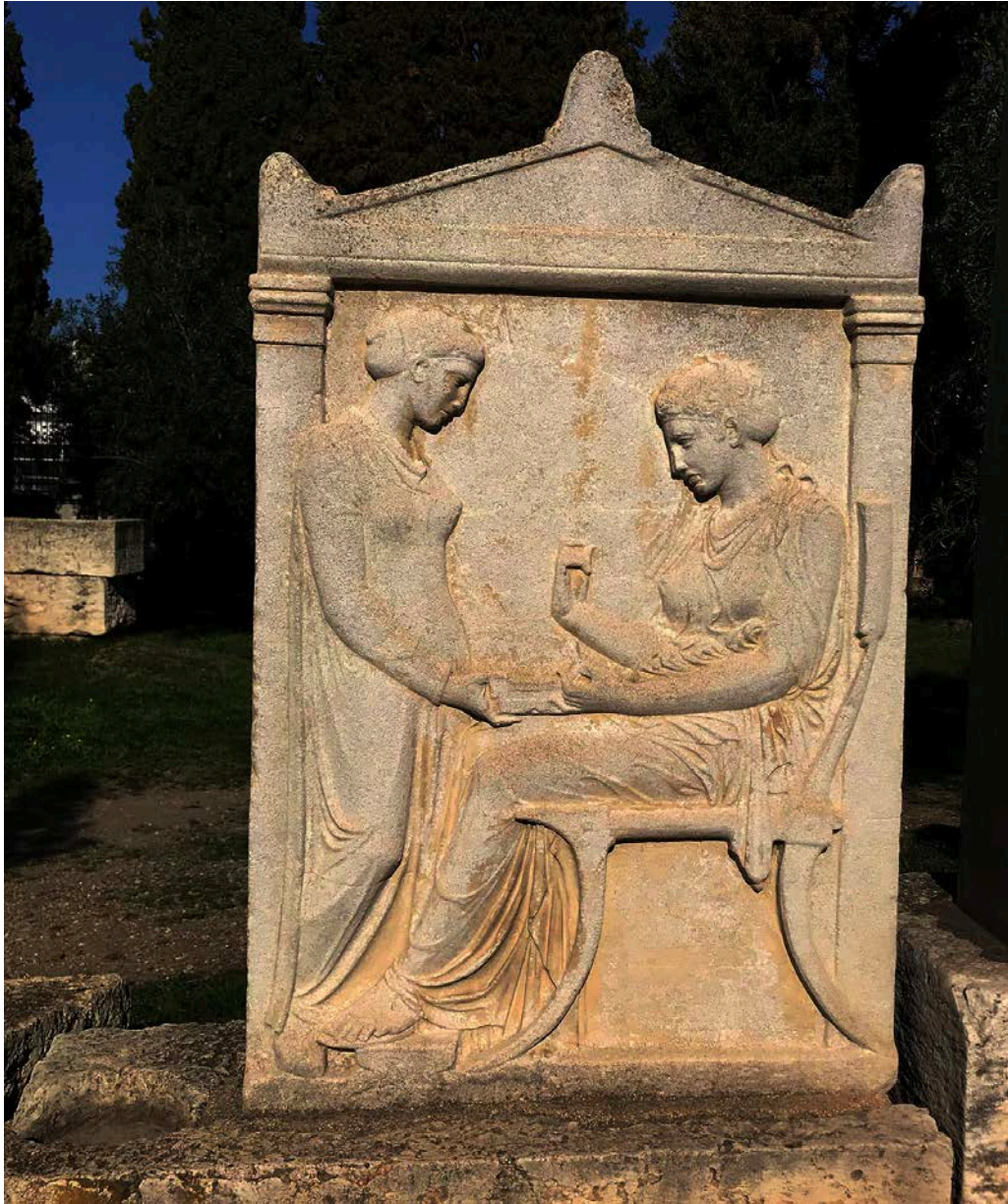

Ο «**Ταύρος**» αφιέρωμα του Διονυσίου, από τον Κολλυτό. Πρόκειται για ογκώδες μαρμάρινο γλυπτό ταύρου με έντονη κίνηση του κεφαλιού προς τα εμπρός, στηριγμένο σε υψηλό βάθρο. Μοιάζει να αιωρείται. Εδώ είναι το αντίγραφο. Το πρωτότυπο βρίσκεται στο Μουσείο του Κεραμεικού. Φωτο Μ. Ρουσσομουστακάκη

Φωτο Μ. Ρουσομουστακάκη

Η «**Στήλη της Ευκολίνης**»,
του 4^{ου} αιώνα π.Χ.,
με νεκρή τη **μικρή κόρη** του
Ονήσιμου από τη Λέσβο με το
σκυλάκι της.
Εκτός από τους γονείς της,
την αποχαιρετά μια γυναίκα
στο κέντρο της σύνθεσης,
σε πίσω πλάνο, με πέπλο,
ελαφρά σκαλισμένη στο
μάρμαρο.
Ίσως είναι η γιαγιά της.

Μαρμάρινη
επιτύμβια στήλη
της **Ηγησούς**,
κόρης του
Προξένου.
Ένα από τα
εξαιρετικά
ανάγλυφα της
κλασικής τέχνης
του τέλους του
5^{ου} αι. π.Χ.

Φωτο Μ. Ρουσσουμουστακάκη

Εκπαιδευτικές δραστηριότητες

1. Περιγράφουμε τα συναισθήματα που μας δημιουργήθηκαν στον Σταθμό «*Οδός των Τάφων*».
2. Σημειώνουμε διαφορές μεταξύ του αρχαίου νεκροταφείου του Κεραμεικού και των σύγχρονων χριστιανικών νεκροταφείων, νεκροταφείων άλλων θρησκειών.
3. Ποιο έργο τέχνης μας άρεσε και γιατί; Φωτογραφίζουμε, Ζωγραφίζουμε.

4. Συγκρίνουμε για ομοιότητες και διαφορές ταφικά μνημεία του Κεραμεικού όπως π.χ. τα «**Δημήτρια και Παμφίλη**» και «**Στήλη της Ευκολίνης**», με σύγχρονα όπως π.χ. την «**Κοιμωμένη**» του Χαλεπά στον τάφο της **Σοφίας Αφεντάκη**, στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

5. Συμφωνούμε ή διαφωνούμε με την φράση «Τα ταφικά μνημεία πρέπει να βρίσκονται σε άδεντρα μέρη». Δικαιολογούμε την απάντησή μας.

6. Παρατηρούμε εκατέρωθεν του δρόμου τα ταφικά μνημεία, τα αγάλματα, τις στήλες.

Σκεφτόμαστε αν ταιριάζουν με το περιβάλλον.

Σκεφτόμαστε και σχολιάζουμε τις φράσεις:

«Σμίγουν με τον αέρα τα αγάλματα»

«Τα φυτά αγκαλιάζουν τα αγάλματα, τα δροσίζουν το καλοκαίρι και τα ζεσταίνουν τον χειμώνα».

7. Γνωρίζετε το ομώνυμο ποίημα που έγραψε ο Κωστής Παλαμάς;
(βλ. ποιητική συλλογή «Τα μάτια της ψυχής μου»).

Διαβάζουμε το ποίημα και ξεχωρίζουμε φράσεις και λέξεις που ταιριάζουν στο μνημείο και στον χώρο, όπως για παράδειγμα:

α) *Ἀθηνᾶ γαλήνια κόρη καὶ μαζί Πρόμαχος θεριεμένη, ..*

β) *Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη,
μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα στὰ
μαρμαρένια Ἠλύσια, στὰ Ἠλύσια τῆς Τέχνης*

Πράσινη Διαδρομή 2 Κεραμεικός Σταθμός 2 «Οδός Τάφων» συνέχεια

Βιβλιογραφία

Μπάνου Ελένη, Μπουρνιάς Λεωνίδας, «Κεραμεικός», Εκδόσεις Κοινοφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση, 2014. 338 σελ.

Σπαθάρη Έλση: Κεραμεικός. ΟΔΗΓΟΣ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ. 2009. Αθήνα Εκδόσεις ΕΣΠΕΡΟΣ 80 σελ.

Κεραμεικός, Αρχαιολογικός Χώρος (Αθήνα, Κεραμεικός, Οκτώβρης 1998) , <http://www.studio3plus1.gr/blog/kerameikos>

Αυτό το Power Point φτιάχτηκε από τη Μαρία Ρουσσομουστακάκη

